

24.08x32.84	1	18	עמוד	זמן קיבוץ	01/2023	84735142-4
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790						

ציונות

ד' בשבט תשפ"ג 26.01.2023

ושבו בנים לגבולם

הוא היה מתבולל במלוא מובן המילה, קרא ליצירת "יהדות השרירים" וסיפר שהוא חייב את תפיסתו היהודית ציונית לילד צעיר שבו טיפל כרופא. מאה שנים למותו של המנהיג הציוני **מקס נורדאו** אורי הייטנר

ד"ר מקס נורדאו (1849-1923) היה ממנהיגי הציונות בראשיתו, שותפו הקרוב של הרצל בהנהגת התנועה הציונית. נורדאו היה רופא, סופר, עיתונאי והוגה דעות ונואם מחונן וכריזמטי. הוא היה מאבות הציונות המדינית, התפרסם בעיקר בשל קריאתו בקונגרס הציוני השני לייסד את "יהדות השרירים" - יצירת יהודי חדש, חסון מבחינה פיזית ונפשית, שיהיה בכוחו להגשים את החזון הציוני. כדי להגשים את הרעיון של "יהדות השרירים", הוא ייסד את תנועת הנוער "המכבי הצעיר".

המיתוס על אודות הרצל המתבולל, הרחוק מן המסורת היהודית, אינו נכון ולבטח מוגזם מאוד. לא כן באשר לנורדאו. נורדאו, באמת ובתמים, היה מתבולל במלוא מובן המילה. כבר כנעוריו נטש את היהדות והתנתק ממנה לחלוטין, למד בבתי ספר נוצריים, ראה את עצמו כבן התרבות האירופית, כגרמני לכל דבר (הוא יליד הונגריה שהיגר

לגרמניה), התחתן עם נוצרייה פרוטסטנטית, שינה את שם משפחתו והתנכר ליהדותו.

"נא להתקשר לחתום מטה לטכס עצה. ד"ר תאודור הרצל"

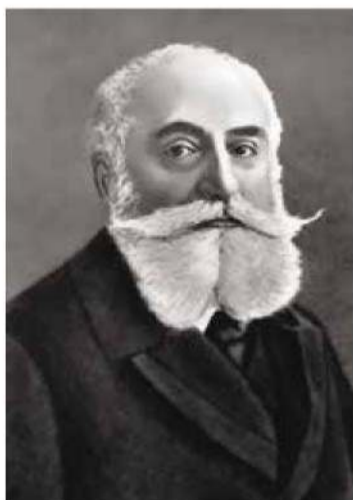
דווקא הוא היה מן הראשונים שנתפסו לציונות, לרעיון התחיה הלאומית של העם היהודי. נאמו בקונגרס הציוני הראשון היה בגרמנית, בדומה למרבית הנאומים בקונגרס, אך הוא חזר בו פעמים אחדות, כמוטו, על שלוש מילים בעברית: "ושבו בנים לגבולם".

מילים אלה של הנביא ירמיהו, לקוחות מן הפסוקים הנ"ל: "כה אמר יהוה: מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה, כי יש שקר לפעלתך, נאם-יהוה, ושב מארץ אויב. ויש תקנה לאחרייתך, נאם יהוה. ושב בנים לגבולם". מה הביא את נורדאו, דווקא את נורדאו המתבולל, אל המילים הללו, אל הפסוק הזה, אל הגעגוע הזה?

על כך סיפר נורדאו עצמו: "את המלים האלה אני חייב למי שאני חייב לו את כל יהדותי וציוניותי. אדם שאינני יודע את שמו, אדם שבעצם היה אז ילד כבן 8 או 10 שנים.

ומעשה שהיה כך היה: לי יש קליניקה לילדים בפריז. נכנסה אלי אישה, מהגרת מפולין, שביט לראשה, וילד כבן 8 או 10 חיזור פנים, חולה מזה שלושה שבועות. הומלץ בפניה להביא אותו אלי. אני לוקח כרטיס לפתוח למטופל החדש, ואני מנסה לרובב אותו בשפת המדינה. הוא בקושי מדבר צרפתית. ואני שואל את אימו, שגם היא חלשה מאוד בשפה. היא אומרת: הוא לא לומד בבית ספר רגיל. הוא לומד ב'חדר'.

זה בית ספר ליהודים. ואני נופתי בה קשות: כך רק מביאים אנטישמיות! פתחנו בפניכם את שערי המדינה, פליטים מפולין, מדוע אין הילד לומד את שפת הלאום כאן? והיא התנצלה, שהוא עוד צעיר, שבעלה שייך לדור הישן, אבל הוא עוד יגדל וילמד בגימנסיה, וידע את השפה. ואני בזעם שואל את הילד: ב'חדר' הזה, מה למדת? ואז השתנה הילד, אורו עיניו. בידידי, שאני הבנתי מהגרמנית

מקס נורדאו. "אמרת לעצמי: מקס, הלא תבוש והלוא תכלם? אתה אדם משכיל, נחשב כאינטלקטואל, עם תארי דוקטור, אינך יודע מעט מזעיר מדברי ימי עמך"

שלי, אמר לי מה הוא למד בפעם האחרונה בחדר. יעקב, הוא אומר, כשהוא על ערש דווי, מזמין את יוסף, מצווה עליו, משביע אותו, ומתחנן בפניו, 'אל נא תקברני במצרים'. יש מערת המכפלה. אברהם, יצחק, שרה, רבקה, שם קברתי את לאה. ונשאתני ממצרים וקברתי בקבורתם.

'ואני בבאי מפרץ מטה עלי רחל בארץ כנען בדרך, בעוד כברת ארץ לבא אפרתה, ואקברה שם בדרך אפרתה הוא בית לחם'. מה פתאום באמצע הבקשה של יעקב, הוא מספר לו על קבר רחל?

אומר רש"י, וזה הכול הילד הזה מדבר, בן 8 או בן 10, ומביא דברי חז"ל - שהרגיש יעקב אבינו צורך להתנצל בפני יוסף ולומר: אני מטריח עליך טרחה כזאת לשאת אותי ממצרים לחברון. אני עצמי לא טרחתי לאמא שלך, לרחל, את הטרחה הזאת, למרות שהייתי קרוב מאוד, על יד בית לחם. אפילו העירה, לבית לחם, לא הכנסתי אותה. קברתי אותה בדרך. אבל לא באשמתי ולא מרשלנות הייתה זו. ריבוננו של עולם רצה כך. הוא ידע שרב הטבחים של נבוכדנצר עתיד להוביל את בניה של רחל, את בניו, לחורבן בית ראשון, ואז היא תצא מקברה ונהי

בכי תמרורים שלה ישמע. רחל מבכה על בניה. ואלוהים יענה לה: 'מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה, כי יש שקר לפעלתך, ושב בנים לגבולם'.

נאם-יהוה, ושב מארץ אויב. ויש תקנה לאחרייתך, נאם יהוה. ושב בנים לגבולם".

הוסיף ד"ר נורדאו וסיפר: "אני לא ידעתי את נפשי. הסיבות את פניי לחלון, כדי שהאם והילד לא יראו את דמעותיי זולגות, ואמרת לעצמי: מקס, הלא תבוש והלוא תכלם? אתה אדם משכיל, נחשב כאינטלקטואל, עם תארי דוקטור, אינך יודע מעט מזעיר מדברי ימי עמך, מכתבי הקודש הללו. כלום. ופה ילד חולה, חלוש, מהגר, פליט, והוא מדבר על יעקב ועל יוסף ועל ירמיהו ועל רחל, כאילו תמול שלשום, הכול חי לגד עיניו! מחיתי את לחיי לפני שהסיבות את פני אליהם. ואמרת בלבי - עם שיש לו ילדים, כאלה, שחיים כל כך את עברם, הם גם יחיו עם עתיד מזהיר. בעתון של אותו סוף שבוע ראיתי מודעה: 'מי שגורל העם היהודי חשוב בעיניו, מי שהאנטישמיות כואבת לו, ומי שמחפש פתרון, נא להתקשר לחתום מטה לטכס עצה. ד"ר תאודור הרצל'. מיד נענית.

כשהקמנו את הקונגרס הציוני הראשון, וכוברתי לנאום בו, רחפה לגד עיני דמותו של הילד, שאת שמו אינני זוכר, אבל את המלים האלה לא אשכח לעולם, כי הן בסיס הציונות, הן בסיס היהדות: 'ושבו בנים לגבולם!'

יהודי עם שורשים

מקס נורדאו לא נשא את עינו אל העבר, אלא אל העתיד. חזון "יהדות השרירים" אותו נשא כעבור שנה, מטיף לשינוי מהותי ומשמעותי בחיים היהודיים. היהודי שאלי נשא נורדאו עיניו בחזונו, שעליו חינך בתנועת "המכבי הצעיר", לא נראה ולא נשמע כמו אותו ילד במרפאה בפריס.

אך גם בנושאו פניו אל העתיד, הבין נורדאו שהיהודי החדש, כדי שלא יהיה עלה נידף, חייב להיות יהודי עם שורשים. ושורשיו של היהודי, הם המורשת היהודית. רק ממנה צומחת הזיקה לארץ ישראל. המהפכה שהציונות חוללה בעם היהודי, נועדה לשנות את הפסיכיות של המתנה לגאולה משיחית נסית, לאקטיביזם של עם הלוקח את גורלו בידיו, וגואל את עצמו כמו ידיו.